

Verantwoordelijk Lochem

RAPPORT BEHOREND BIJ EEN VERKENNING OP 4 EN 5 DECEMBER 2024.
DICK DE CLOE IN SAMENWERKING MET THOM VAN DEN BERG

Op 27 november 2024 heeft de fractie van de VVD aan de gemeenteraad van de gemeente Lochem kenbaar gemaakt geen onderdeel meer te willen uitmaken van de coalitie bestaande uit Gemeentebelangen (GB), Meedenken met Lochem (MmL) en VVD.

De VVD fractie laat in een persbericht onder meer weten dat het onacceptabel is dat er geen verantwoordelijkheid wordt genomen voor het oplopende begrotingstekort van 7 miljoen euro. En dat de beslissing om uit de coalitie te stappen 'met pijn in het hart is genomen'.

Dat het terugtreden van de fractie van de VVD uit de coalitie niet geheel onverwachts kwam staat te lezen in een persbericht (27 november 2024) van GB en MmL: 'Toch kwamen er sinds september vorig jaar duidelijke verschillen van inzicht aan het licht tussen de VVD en haar coalitiegenoten'.

Het terugtreden van de VVD fractie is aanleiding geweest voor de fractievoorzitter van de partij Gemeentebelangen - als grootste fractie in de gemeenteraad - te willen 'weten hoe de fracties in de raad denken over de ontstane situatie en op welke manier wij als raad op een verantwoorde wijze de gemeente kunnen besturen.' De fractie Gemeentebelangen heeft vervolgens het initiatief genomen om mij te benaderen als externe verkenner om gesprekken te voeren met de verschillende fractievoorzitters en wethouders om een antwoord te krijgen op de vraag hoe we in deze gemeente vervolgstappen kunnen nemen richting een verantwoordelijk bestuur in Lochem¹.

Om deze opdracht vorm te geven heb ik in samenwerking met Thom van den Berg (Necker) een reeks van gesprekken gevoerd met de burgemeester, de griffier, alle fractievoorzitters en alle wethouders.

Naast die gesprekken heb ik me ook georiënteerd door het collegeprogramma, het coalitieakkoord en berichtgeving in de (social) media over de bestuurlijke toestand in de gemeente Lochem tot me te nemen².

Voorafgaand aan die gesprekken heeft elke gesprekspartner vijf aandachtspunten ontvangen die het kader vormen waarbinnen ik mijn werkzaamheden verricht:

- *Ik werk onafhankelijk en ga in de gesprekken na of er een gedragen bestuur - in welke vorm dan ook - kan komen in de gemeente Lochem.*
- *Ik ga er vanuit dat de gesprekken vertrouwelijk zijn en ga uit van een zorgvuldig en transparant proces.*
- *Ik schrijf een beknopt verslag met een conclusie/aanbeveling.*
- *Ik rapporteer middels het rapport aan de opdrachtgeefster - de fractievoorzitter van GB - maar het rapport wordt ook tegelijkertijd aan alle andere fractievoorzitters aangeboden.*
- *Ik heb tot nu toe geen enkel contact gehad met de pers en ga er vanuit dat tot donderdagavond vol te houden.*

¹ Uitnodiging Anja Rouwenhorst, fractievoorzitter Gemeentebelangen Lochem (zie bijlage 1)

² Planning gesprekken 4 en 5 december 2024 (zie bijlage 2)

Bij elk van de gesprekken heb ik aan de fractievoorzitters steeds zoveel mogelijk dezelfde thema's als uitgangspunt voor het gesprek aan de orde gesteld. Dat waren de volgende thema's:

* beschrijf de problematiek en wat is de oorzaak * welke oplossingsrichting kan worden gekozen * welke rol kan uw fractie daarbij spelen * is uw fractie bereid deel te nemen aan of een coalitie te steunen * is uw fractie bereid een wethouder te leveren * welke samenstelling van het college is nu het meest gewenst.

In de loop van de gesprekken zijn een groot aantal varianten de revue gepasseerd waarop het college van B&W gedurende de resterende bestuursperiode samengesteld zou kunnen worden. Hierbij moet in acht worden genomen dat er nog slechts een beperkt effectieve bestuursperiode resteert tot aan de verkiezingen in maart 2026.

In het overgrote deel van de gesprekken met de fractievoorzitters werd duidelijk aangegeven dat een coalitie bestaande uit de partijen GB, Mml en D66 voor deze resterende bestuursperiode de meest gangbare en voor de hand liggende optie zal zijn (door zeven van de acht fractievoorzitters). Een groot aantal partijen die niet middels een wethouder zullen deelnemen aan deze coalitiesamenstelling hebben wel kenbaar gemaakt een coalitie van GB, MmL en D66 constructief tegemoet te willen treden.

Uiteraard zijn ook andere varianten van een collegesamenstelling benoemd. Zoals een minderheidscoalitie van GB en Mml of een variant waarbij de grootste partij GB een verbond vormt met een drietal andere partijen. Ook werd geopperd dat - de inmiddels afgetreden - VVD wethouder deel uit zou kunnen blijven maken van het college, zonder steun van de VVD maar met gedoogsteun van D66.

Mijn advies is in te zetten op een coalitie bestaande uit de partijen GB, Mml en D66 welke constructief tegemoet getreden zal worden door zoveel mogelijk fracties uit de gemeenteraad van Lochem. Ik adviseer bovendien om de wethouders in het college van B&W enkel uit deze drie partijen voort te laten komen.

Ongeacht de samenstelling van te vormen coalitie, worden vanuit de fractievoorzitters een drietal hoofdpunten breed genoemd die voor het komende jaar van belang zijn om bestuurlijk aandacht te geven:

- **De begroting 2026 met de bezuinigingen**
- **Het dossier rondom het Asielzoekerscentrum**
- **De problematiek rondom wonen**

Het college zal het komende jaar rondom deze drie hoofdpunten aan het werk moeten om stappen vooruit te zetten, voortgang te maken en daadwerkelijk knopen door te hakken. Verwacht mag worden dat het college deze hoofdpunten ter harte neemt.

Een snelle personele invulling van een nieuw college is gewenst evenals de uitwerking van het beleid voor de komende periode tot maart 2026.

Dat vraagt draagvlak en verantwoordelijkheid van de gehele gemeenteraad van Lochem.

Maar behalve een advies wat ik opgehaald heb uit de gesprekken ten aanzien van de collegevorming, kom ik ook tot een aantal aanbevelingen over de werking van het lokaal bestuur in de gemeente Lochem.

Dualisme

Al meer dan 20 jaar werkt in Nederland het lokaal bestuur als een duaal stelsel wat betekent dat het uitgangspunt is dat het college van B&W de gemeente bestuurt en de gemeenteraad als hoogste en enige direct gekozen orgaan vooral de rol heeft van controleur van het bestuur en de rol van volksvertegenwoordiger; leden van het college van B&W zijn fulltime bestuurders terwijl de raadsleden hun functie (bijna altijd) vervullen naast een andere baan. En wethouders zijn sinds de invoering van het dualisme geen lid meer van de gemeenteraad.

Dualisme houdt in dat ieder vanuit zijn rol zorg draagt voor een goed bestuur dat elkaar geen beperkingen oplegt, maar wel naast elkaar werkt in het algemeen belang van de gemeente. Over de wijze waarop het dualisme wordt vormgegeven wordt in de gemeente Lochem verschillend gedacht maar een gemeenteraad met een meer zelfstandige positie ten opzichte van het college is gewenst ("Het dualisme moet terugkomen", "De raad mag tekenen bij het kruisje"). Dat betekent wel dat zowel college als gemeenteraad hun eigen verantwoordelijkheden hebben en invullen om tot een goed bestuur te komen. Hierbij mag van gemeenteraadsleden verwacht worden dat zij in voldoende mate zelfstandig tot hun oordeel komen bij het beoordelen van voorstellen afkomstig vanuit het college en het college steeds voldoende beseft dat zij te maken heeft met de gehele gemeenteraad van Lochem.

Bestuurscultuur

Uit de gesprekken heb ik op kunnen maken dat er steeds scherper een onderscheid is tussen de partijen die functioneren of als coalitie of als oppositie, waardoor de eenheid van de gemeenteraad als volksvertegenwoordiging onder druk komt te staan en er aan die eenheid van de gemeenteraad onvoldoende recht wordt gedaan.

Bijzonder duidelijk kwam uit de gesprekken naar voren dat er ook tegenstellingen worden ervaren tussen personen, het ontmoeten van wat werd genoemd 'botsende karakters'. Waar er aan de ene kant sprake kan zijn van macht, scherp, hard en ad rem wordt aan de andere kant gewezen op consensus, niet teveel gedoe, zacht en terughoudend. Nu is waarschijnlijk niemand lid geworden van het college of van de gemeenteraad met de verwachting dat het 'een soort gezelligheidsclub' is (vrij naar een opmerking van een raadslid), maar op een gewoon fatsoenlijke manier van met elkaar omgaan is wat van bestuurders van een gemeente toch wel mag worden verwacht.

Bij een gemeentebestuur mag men ervan uitgaan dat zowel het college als de gemeenteraad zich inzetten voor de gemeenschap, ongeacht de politieke samenstelling en overtuiging. Vanuit dat uitgangspunt geeft de raad het college en elkaar het vertrouwen. Vanuit dat vertrouwen ga je als raad respectvol met elkaar om in de ontmoeting tussen raad en college en tussen raadsleden onderling. Tijdens de gesprekken verstond ik echter termen als 'terroriseren' en

'kamikazeactie'. Dat getuigt bepaald niet van een verfijnde vorm van met elkaar het omgaan. Noodzakelijk is dan ook dat elk raadslid in zijn waarde gelaten moet worden, iedereen is verschillend en die verscheidenheid is waardevol. Maak niet altijd jezelf als maatstaf voor een ander, maar respecteer de verscheidenheid in de collega-raadsleden. Niemand zit in de raad om per se vrienden te maken, maar wel om op een zakelijke en respectvolle manier met elkaar omgaan en op die manier te werken in het belang van de gemeente.

Zelfreflectie

Het college zal voldoende zelf in de spiegel moeten kijken of zij zich richting de gehele raad openstelt voor een echt open discussie. Het college moet aan de ene kant geen 'harnas' aantrekken richting de gemeenteraad en de andere kant weer niet zo voorzichtig opereren ('loopt teveel op eieren') dat zelfverzekerdheid zoek is. Dat vraagt het steeds weer zoeken naar draagvlak, waarbij draagvlak uit veel meer bestaat dan een meerderheid van stemmen en waarbij een uitgestoken hand kan helpen.

De raad zal voldoende bij zichzelf na moeten gaan of hij niet teveel verleid wordt om te kijken naar details en te vervallen in procedures. Niet dat dat verboden is, de raad gaat immers overal over, maar wanneer de raad teveel nadruk legt op details en procedures bestaat het gevaar dat de inhoudelijke discussie naar de achtergrond verdwijnt. Terwijl het juist in het belang van de inwoners kan zijn om de hoofdlijnen in ogenschouw te nemen en knopen door te hakken.

De vormgeving van de gemeenteraadsvergaderingen vraagt een duidelijke voorbereiding waarbij in gezamenlijkheid de agenda wordt bepaald en de meerderheid steeds kijkt of het recht van de minderheid ook voldoende tot uiting kan komen.

Ambtelijke organisatie

Bij het voeren van de gesprekken is mij ter oren gekomen dat vanuit de raad meerdere malen het functioneren van de ambtelijke organisatie en/of afzonderlijke medewerkers ter discussie wordt gesteld. Hoewel de raad daar een opvatting over kan hebben, is het in het geval van de ambtenaren zo dat over het functioneren van de ambtenaar toch vooral de portefeuillehouder wordt aangesproken en niet de ambtenaar zelf. Als politieke fracties van mening zijn dat stukken onder de maat zijn kan dat natuurlijk worden geuit, maar moet daarvoor de verantwoordelijke portefeuillehouder worden aangesproken en niet de ambtenaar die het stuk heeft geschreven. Het kan toch niet zo zijn dat ambtenaren zich niet veilig voelen door opmerkingen die in de gemeenteraad worden gemaakt.

Scholing

Het is verstandig om de gemeenteraad in geheel te versterken door gebruik te maken externe voorlichting, scholing en bijstand. Bijvoorbeeld in het lezen van een begroting want dat is een tijdrovend en in gewikkeld proces. Dat brengt de raadsleden op een wat meer gelijk niveau, faciliteert daardoor ook het debat en uiteindelijk komt de raad daardoor beter in positie. Hiertoe kunt u gebruik maken van ondersteuning van de griffie of de budgetten die de raadsleden hiertoe zelf

ontvangen. Doe u als gemeenteraad niet tekort om zo goed mogelijk uw rol als volksvertegenwoordiger in te vullen.

Informele omgangsvormen

Het is niet altijd verkeerd om zo nu en dan bij bepaalde thema's informele gesprekken te voeren tussen raadsleden en leden van het college van B&W. Dat is niet hetzelfde als achterkamertjes-gedoe maar het kan wel bijdragen om in een vroegtijdig stadium met elkaar hardop na te kunnen denken. Hier kan expliciet geen besluitvorming aan ten grondslag liggen, maar wel een uitwisseling van gedachten en oriëntaties.

In een gemeenteraad waar vertrouwen aanwezig is, respect voor elkaar het uitgangspunt vormt en het dienen van het algemeen belang van de inwoners van de gemeente Lochem de boventoon voert zonder de verschillen in politieke opvattingen te verbergen, kan de gemeenteraad de waardering krijgen die zij zou verdienen.

Bijlagen

Bijlage 1: Uitnodiging Anja Rouwenhorst

Beste [fractievoorzitter],

Met het terugtreden van de VVD uit de coalitie is een nieuwe situatie ontstaan binnen de Gemeenteraad van Lochem. Dit gebeurt 16 maanden voor de volgende gemeenteraadsverkiezingen; een periode waarin we samen als bestuur van deze gemeente de verantwoordelijkheid hebben om nog een aantal ingewikkelde besluiten te nemen.

De fractie van Gemeentebelangen wil daarom graag weten hoe de fracties in de raad denken over de ontstane situatie en op welke manier wij als raad op een verantwoorde wijze de gemeente kunnen besturen. Wij nemen hierin graag het initiatief en hebben daarom Dick de Cloe gevraagd om als externe deskundige individuele gesprekken te voeren met de fractievoorzitters om een antwoord op die vragen te krijgen. Ook de wethouders worden uitgenodigd voor een gesprek, omdat het ook van belang is te weten welke rol zij daarin voor zichzelf zien. Op deze manier willen we zorgen voor een zorgvuldig en transparant proces.

De griffier zal jullie komende dagen benaderen voor het maken van een afspraak voor aanstaande woensdag. Op basis van de gesprekken zal Dick de Cloe een rapport opstellen. Graag bespreek ik in het presidium van a.s. dinsdag de vervolgstappen zoals de openbaarheid van het rapport en hoe we dit bespreken in de raad.

Met vriendelijke groet,

Anja Rouwenhorst

Fractievoorzitter Gemeentebelangen Lochem

Bijlage 2: Planning gesprekken 4 en 5 december 2024

woensdag 4 december 2024

Kennismakingsgesprekken

	<i>Aanvang</i>	<i>Einde</i>	<i>Met</i>
1	10:30	11:00	Sebastiaan van 't Erve
2	11:00	11:30	Peter de Boer
3	11:30	12:00	Thom van den Berg

Gesprekken met fractievoorzitters en wethouders

1	13:00	14:00	Anja Rouwenhorst	GB
2	14:00	15:00	Bertus Karssenbergh	MmL
3	15:00	16:00	Marleen van der Meulen	D66
4	16:00	17:00	Arda van den Brink	GroenLinks
5	17:00	18:00	Henk Datema	CDA
6	19:30	20:30	Wendy Goodin	Wethouder (GB)
7	20:30	21:30	Martine Willems	PvdA
8	21:30	22:30	Calle Janssen	LochemGroen!

donderdag 5 december 2024

1	08:30	09:30	Marja Eggink	Wethouder (GB)
2	09:30	10:30	Jan de Vries	VVD
3	10:30	11:30	Lex de Goede	Wethouder (MmL)
4	12:30	13:30	Ria Leliveld	Wethouder (VVD)